

50 år som hemlös i Sverige – i Finland skulle Mikael få en lägenhet direkt

14 år gammal lämnade han både familj och skola och har inte haft en egen bostad sedan dess. 50 år senare reser Mikael Eklöf till Finland, det enda land i EU där hemlösheten minskar.

– Här skulle du få en lägenhet direkt, får han höra när han träffar Teija Ojankoski, vd för den stiftelse som erbjuder bostäder till hemlösa.

Det var inget fel på de yttre förutsättningarna. Mikael Eklöf växte upp i en välbärgad familj som mellanbarnet i en skara av tre. 1967 började han i privatskola på Östermalm i Stockholm där självaste kungen hade gått.

Det var keps, kortbyxor och brun kavaj med bokstäverna BS på bröstet som gällde. De stod för Broms skola, eller egentligen Anna Dam Broms Förberedande Skola för Gossar och Flickor, som det fullständiga namnet löd.

Här placerades barnen till samhällets absoluta toppar. Reglerna var hårda och disciplinen så strikt att skolan allmänt ansågs otidsenlig och myndigheterna drog också in tillståndet ett par år efter att Mikael Eklöf gått vidare till en annan privatskola på Östermalm.

Trots ett bra läshuvud vantrivdes han i den auktoritära miljön. Det var spring i benen, bus på lektionerna och ständiga konflikter med lärare och rektor. Redan tidigt i tonåren vände han ryggen till läxor, prov och betygshets och sökte sig till äldre kamrater som kunde köpa ut den sprit som behövdes för att lätta på trycket.

– När jag var 14 år började jag supa och stack hemifrån. Jag

stod helt enkelt inte ut och kände att jag måste bort, säger han.

Sedan följde turbulenta år, 50 stycken närmare bestämt.

Nu står Mikael Eklöf, 64 år, på övre däck på en Finlandsfärja och tittar ut över de sista svenska kobbarna innan havet tar vid. Ormskär på barbords sida och Norrskären på styrbords.

Mikael Eklöf på väg till Finland

I Sverige lägger staten en procent av BNP på bostadspolitiska satsningar. I Finland är siffran cirka två procent.

I Sverige är minst 27 000 personer hemlösa, enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning. I Finland saknar ungefär 3 000 personer egen bostad.

I Sverige får tre procent av hushållen bostadsbidrag. I

Finland, där staten tar ansvar för att invånarna har råd att betala hyran, är motsvarande siffra 15 procent.

I Sverige ökar hemlösheten i bostadsbristens spår och social bostadspolitik är ett utrotningshotat begrepp i den politiska debatten. I Finland finns riksdagsbeslut på att hemlösheten ska vara borta år 2027 och statistiken visar att man är det enda land i EU där siffrorna pekar åt rätt håll.

– Man blir ju lite nyfiken. Hur kan Finland genomföra saker som verkar helt omöjliga att få till i Sverige, säger Mikael Eklöf.

Alkohol var första följeslagaren på 14-åriga Mikael Eklöfs destruktiva resa. Sedan följde hasch, amfetamin och bensodiazepiner. Busstreck och småbrott ledde till grövre kriminalitet och sammanlagt 57 domar för allt från snatteri och bilstölder till narkotikabrott och människorov.

Familjeliv och privatskolor byttes mot fosterhem, ungdomsvårdsskolor, fängelser, behandlingshem och akutboenden i en ordning som är svår att överblicka så här i efterhand.

– Jag har upplevt mycket som har varit roligt, men det är klart att jag har plågsamma minnen också. En hel del plågsamma minnen, säger han utan att precisera sig.

Hur kan Finland genomföra saker som verkar helt omöjliga att få till i Sverige? undrar Mikael Eklöf.

2022 muckade Mikael Eklöf från sitt senaste fängelsestraff, sista fängelsestraff är han snabb att förtydliga. Han kallar

det en vändpunkt och nu var drivkrafterna plötsligt starkare än tidigare.

– Jag vaknade liksom till och kände att jag inte kan fortsätta så här. Drogerna var inte lika kul längre. Jag fick inte samma kickar som för 30 år sedan, det var bara dåliga repriser. Den tid jag hade kvar ville jag leva på ett annat sätt, värdigare med en egen bostad som jag kan låsa om för första gången i mitt liv utan att ständigt känna mig jagad.

Så hur har det gått? Mikael Eklöf hymlar inte med att han fortfarande tar droger ibland, även om det sker mer sällan än tidigare. Han har fått "lite mer ordning på livet", som han uttrycker det.

Men drömmen om en egen lägenhet som han själv kan låsa om har grusats. De senaste sju månaderna har han bott på ett akutboende, som egentligen ska vara en tillfällig lösning under ett par veckor.

– Jag hatar dessa kollektiva boenden, under den här tiden har jag haft sex olika rumskamrater. Man kan aldrig låta någonting ligga framme då försvinner prylarna direkt. En gång kom en kille gående i mina kalsonger, det är helt galet. Jag har aldrig bott så dåligt.

Varför har du haft så svårt att få ordning på ditt liv?

– Det började med en massa motgångar och jag tyckte alla var idioter. På något sätt fann jag mig till rätta i det där skitlivet. Nu har jag insett att jag behöver hjälp av socialen om det ska bli någon ordning, men det verkar helt omöjligt att få en dräglig bostad, säger han.

Om vi backar 30 år var vårt östra grannland varken bättre eller sämre än Sverige. 20 000 personer var hemlösa, tillfälliga härbärgen sågs som lösningen och en egen bostad hägrade långt bort i fjärran för den som tog sig igenom

nålsögat till ett drogfritt och skötsamt liv.

Vändpunkten kom 2008. Över partigränserna beslutade politikerna att hemlösheten skulle vara avskaffad till år 2027. Alla människor har rätt till ett eget hem, löd det samstämmiga stridsropet, och nu skulle det bli verkstad på riktigt.

De gamla härbärgena renoverades och andra tillfälliga boenden gjordes om till mer permanenta bostäder. Staten fick det övergripande ansvaret för bostadsbyggandet och hemlöshetsfrågorna fick en egen portfölj som sedan dess hanteras av Finlands motsvarighet till Miljödepartementet.

Och resultaten har inte låtit vänta på sig, sedan 2008 har hemlösheten i Finland halverats.

Helt avgörande var att man anammade den amerikanska modellen "housing first", i Sverige kallad "bostad först". Den går ut på att en egen bostad är det första steget och en förutsättning för att kunna lösa andra problem i livet.

I norra Helsingfors ligger Alppikatu. Här skapade Frälsningsarmén ett härbärke redan på 1930-talet där 400 hemlösa män packades in i logementliknande sovsalar.

Boendet och Frälsningsarmén finns fortfarande kvar, men själva verksamheten är förändrad i grunden. I stället för sovsalar med våningssängar på rad finns nu 88 lägenheter med toalett och kokvrå och lika många hyresgäster med egna nycklar och egna kontrakt.

Här finns inget krav på drogfrihet, men de boende måste kunna betala hyran och klara av sina dagliga rutiner. Till stöd har de ett tjugotal anställda, allt från socialvägledare och boendestödjare till sjuksköterskor och arbetsterapeuter.

På Alppikatu Housing Service Unit, som boendet heter, finns

också goda möjligheter att tjäna egna pengar. Alla hyresgäster kan städa eller hjälpa till i köket en timme om dagen och tjäna upp till 360 kronor i veckan utan att lönen dras från bostadstillägget eller pengarna från Försäkringskassan.

Jan Finnberg, som bor där tillsammans med sin sambo, arbetar betydligt mer än så. Med åren har han blivit något av en arbetsledare för nybörjarna och jobbar sex timmar om dagen fem dagar i veckan.

Han stortrivs med att städa och renovera och tjänar cirka 9 000 kronor i månaden. Det går inte att ta miste på att Mikael Eklöf blir imponerad:

– Att man kan arbeta är otroligt viktigt för självkänslan. Själv har jag aldrig tjänat några egna pengar eller haft något riktigt jobb, bortsett från korta inhopp på min mammas lunchrestaurang, säger han.

Y-stiftelsen. Så lyder den kanske främsta förklaringen till de finska framgångarna. Stiftelsen, som finansieras av staten, de fyra största kommunerna och Alko (Finlands motsvarighet till Systembolaget) köper och renoverar hus för hemlösa och dem som riskerar hemlöshet. I dag är den en tung aktör med muskler att verkligen påverka bostadssituationen.

– Vi är Finlands fjärde största fastighetsägare med 19 000 billiga lägenheter runt om i landet. Vi har visat att vår modell verkligen fungerar. Hemlösheten har minskat med 83 procent sedan 1987. Inget annat land i världen ligger i närheten av den siffran, säger stiftelsens vd **Teija Ojankoski** när hon tar emot på huvudkontoret i centrala Helsingfors.

Hemlösheten i Finland har minskat med 83 procent sedan 1987, berättar **Teija Ojankoski**, vd för **Y-stiftelsen** när hon tar emot på huvudkontoret i centrala Helsingfors. Foto: Fredrik Bergman
Hit kommer studiebesök från hela världen. Nästan varje arbetsdag dyker en nyfiken delegation upp med vetgiriga frågor om det finska undret.

De får se samma bildspel som Mikael Eklöf. Staplar och diagram som visar hur hemlösheten har tryckts tillbaka och hur billiga och tillgängliga hyreslägenheter minskar behovet av akutboenden.

– Nyckeln är billiga bostäder och att vi inte ställer orealistiska krav. Det är inte acceptabelt att kräva att människor först måste sluta dricka för att få en lägenhet. Vi tänker tvärtom. Först får du ett hem, sedan kan du skapa ett bättre liv med det stöd och den hjälp du behöver, förklarar Teija Ojankoski.

Men allt går inte i rosenrött. Arbetslösheten stiger och sedan 2023 har den borgerliga regeringen med statsminister **Petteri**

Orpo i spetsen skurit i både bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning.

Tidigare var Teija Ojankoski övertygad om att målet skulle nås, att den hemlöshet som springer ur brist på pengar ska vara avskaffad till 2027. Nu är hon inte längre lika säker:

– Det känns dåligt. Vi försöker få politikerna att förstå hur viktigt det är att alla har en bostad, annars får vi mycket större problem framöver. Men jag vill vara optimist. Det har varit svåra tider i Finland tidigare och jag tror nog att vi kan klara det här också, säger hon.

När dragningen är över får Mikael Eklöf en pratstund med Teija Ojankoski. Hon får höra en historia om 50 år som hemlös, om sovsalar och kollektiva boenden och drömmen om att en gång i livet få egna nycklar till en lägenhet med sitt namn på ytterdörren.

– Att vara hemlös i 50 år kan jag inte ens föreställa sig. Det gör mig ledsen att ett så rikt land som Sverige inte har kunnat ge dig en bostad. Här skulle du kunna få en lägenhet direkt, säger Teija Ojankoski.

– I Finland skulle du kunna få en lägenhet direkt, säger Teija Ojankoski till Mikael Eklöf.

Kanske borde jag flytta till Finland. Med den tanken snurrande i huvudet kliver Mikael Eklöf ombord på båten om inte hem så i alla fall tillbaka till Sverige.

Han vänder och vrider på det han hört och sett. Ena stunden låter en flytt österut enkel, självklar och fullt genomförbar. Andra stunden oöverblickbar, komplicerad och orealistisk för en person med hans historia.

Skulle du klara att bo i egen lägenhet?

– Absolut, efter alla dessa år har jag äntligen den motivation som krävs. Jag skulle klara det. Med autogiro som dras från min förtidspension skulle det funka utan problem.

Hur skulle det se ut i din lägenhet?

– Det skulle vara snyggt och hemtrevligt. Många prydnadssaker och fint och städat. Inte bara en säng och ett bord, utan allt

det där som gör att man mår bra som människa.

Text och foto: Niklas Lindstedt

Detta är Y-stiftelsen

- Stiftelsen, som grundades 1985, bygger, köper och renoverar hus för hemlösa och för dem som riskerar hemlöshet, men även för personer med låg inkomst.
- Är 4:e största fastighetsägare i Finland.
- Har 19 000 lägenheter på 57 orter.
- Det bor 26 600 människor i stiftelsens lägenheter.
- Det är cirka 20 procent billigare att bo i stiftelsens lägenheter jämfört med andra fastighetsägares.